

(Фонд стратешке културе, 31.8.2010)

Југозападни део Србије – Рашка област (Санџак) [\[1\]](#) постаје жариште вештачки распириваног национално-религиозног конфликта.

Према попису из 2002. године у Србији живи преко милион грађана (14 процената становништва), који себе убрајају у националне мањине. Према закону из 2002. године, националне мањине остварују своја права преко Националних савета, који су формиран на основу изборног система. Ситуација се променила 2009. године, када је влада Србије прикључење Републике Европској унији одредила као свој основни задатак. **У циљу поспешивања евроинтеграције Србије, и под притиском Савеза војвођанских Мађара, подржаног од стране Будимпеште, донет је нови Закон о националним саветима.**

Главна одлика тог новог Закона своди се, као прво, на могућност непосредног избора чланова Савета националних мањина. Избори на основу новог Закона одржани су 6. јуна 2010. године у свих 167 општина Србије. У спискове бирача унето је 460 хиљада представника 19 националних мањина, од којих је 16 њих директно бирало своје представнике у Националне савете (Хрвати, Словенци и Македонци своје Националне савете бирају другачије – на изборним скупштинама). Осим тога, као допуна већ постојећим 15 Националним саветима после избора формирана су још четири.

Друго, сфера компетенција Националних савета значајно је проширена: они су добили отприлике 70 конкретних овлашћења у остваривању права националних мањина. Сада Савети могу да оснивају образовне и културне институције, средства масовног информисања; могу да захтевају увођење у својству званичног националног језика и писмености у појединим општинама; могу да предлажу промене назива улица, тргова, градских квартова, да утврђују националне симболе и празнике, да учествују у изради закона који се односе на националне мањине, да сарађују са међународним и регионалним организацијама, државним органима, организацијама и институцијама у својим „родним“ државама итд. **Овлашћена Националних савета сада су толико велика, да парламент Србије не може више донети ни један закон, који се односи на националне мањине, без њиховог одобрења.**

Треће, Закон је омогућио укључивање у процес избора Савета политичких партија и организација националних мањина. У резултату је политичка тежина Националних савета значајно повећана. При том Савети активно сарађују са „својим“ политичким партијама – пре свега се то односи на Мађаре и Бошњаке, који активније од осталих покрећу теме децентрализације, регионализације и „регионалног развоја“.

На изборима у Националне савете у Санџаку дошло је до оштрог сукоба између три политичка фактора. Списак „Бошњачки препород“ подржала је Санџачка демократска странка Расима Љајића, а „Бошњачки списак за европски Санџак“ – Странка демократске акције Санџака Сулејмана Угљанина. Трећи списак, „Бошњачку културну заједницу“ – што је принципијелно нова појава на политичкој сцени Србије – предводи религиозни лидер, муфтија Муамер Зукорлић.

Четврто, поље делатности Националних савета богато је проширило српско Министарство за човекова права и права мањина, које је објавило и посебну инструкцију. Чиновници у општинама обавезали су се да ће у списак бирача Националног савета унети сваког ко то жели, па чак и оне чије уношење у списак траже друга лица. При том се искључује било каква провера и првих, а нарочито других лица, па је тако у спискове бирача националних мањина укључен значајан број српских грађана, без њиховог знања.

Дакле, Закон о Националним саветима 2009. године створио је нови модел проширене самоуправе националних мањина у Србији. Значајно је повећан друштвено-политички значај избора у Савете, који је сада упоредив са парламентарним и председничким изборима. Националне мањине Србије по закону из 2009. године добиле су таква права, каква, по речима српског председника Бориса Тадића, нема нико у Европи. [\[2\]](#)

У политичкој сфери муслиманског друштва Санџака током последње три године догодиле су се значајне промене. Главне политичке странке у региону од 2006. године биле су Санџачка листа Сулејмана Угљанина, Санџачка демократска странка Расима Љајића и Санџачка партија Февзије Мурића. Угљанинова странка наступала је са иницијативом да се Санџаку да потпуна аутономија и уједињење два његова дела, Љајићева странка залагала се за интензификацију децентрализације Србије, док је Мурићева странка захтевала проширену аутономију и расписивање референдума о одређивању статуса Санџака. Међутим, током каснијих година те партије су се углавном бавиле изајамним конфликтима и свађама.

У међувремену, у први план друштвено-политичког живота Санџака дошао је сукоб између две исламске организације, које је једна другој оспоравају легитимитет - **Исламска заједница Србије**

на челу са А.Зилкићем и

Исламска заједница у Србији

, на челу са М.Зукорлићем.

Нагласимо претходно да је суштина спора скопчана са пређашњом организацијом Исламске заједнице у СФРЈ. Она је била јединствена на челу са реис-ул-улемом (главним муфтијом) и центром у Сарајеву, а истовремено су постојали и републички центри. Са распадом СФРЈ и стварањем нових држава почеле су се формирати самосталне исламске заједнице. Званични карактер променама дао је Статут Исламске заједнице СФРЈ, усвојен у Скопљу фебруара 1993. године. На његовој основи су проглашене самосталне исламске заједнице БиХ, Македоније и Црне Горе. Исламске заједнице Хрватске, Словеније и Србије остале су везане са Ријасетом (врховна управа муслимана) у Сарајеву.

Међутим, у фебруару 2007. године српска муслиманска заједница је изјавила да иступа из подређености БиХ и ствара сопствени Ријасет Исламске заједнице Србије, са центром у Београду. У одговор на иницијативу Мустафе Церића, шефа Исламске заједнице Босне и Херцеговине, у јулу 2007. године у административном центру Санџака – Новом Пазару - одржан је конгрес уједињења исламских заједница Србије, које нису прихватиле духовну независност Београда. На конгресу је објављена подела, а за главног муфтију земље на том опозиционом конгресу изабран је М.Зукорлић. Он је стао на чело Исламске заједнице у Србији са изразитим радикалним карактером, и преузео на себе функцију представника целокупног муслиманског становништва Санџака. Расколнички конгрес је оштро осудио вршилац дужности шефа улема Србије, Хамдија Јусуфспахић. „Централни орган српских муслимана треба да се налази унутар земље, а не изван њених граница“ – изјавио је његов помоћник Абдулах Нуман. [\[3\]](#)

Опонент Зукорлићевог покрета је умерена струја, која признаје организационе оквире Србије. Њу заступа организација Исламска заједница Србије, на челу са реис-ул-улемом Адемом Зилкићем. Његове присталице сматрају, да су бошњаци Санџака уморни од узајамних свађа и неслоге, а да правима муслимана не прети никаква друга опасност, до опасност од сопствених међусобних конфликта.

Највећу активност на унутрашњем и међународном плану испољава покрет М.Зукорлића.

Са идеолошког аспекта, његова делатност одликује се агресивном религиозно-националистичком реториком и непомирљивом критиком државних власти Србије. Основу пропаганде чине тезе о томе, да је „у последњих сто година власт Србије – опасност по Бошњаке“, да су „српски идеолози од Илије Гарашанина до Добрице Ћосића створили толико страшну идеологију, да она потпада под одређење геноцида“, да се „већина српских режима налазило под утицајем те идеологије“, да су „последнице реализације те идеологије били геноцид, убиства, притисци и изгон Бошњака“. [4] Логички наставак тих теза јесте обраћање Зукорлића Западу због кршења националних, религиозних права и права човека у односу на муслимане.

Стратешки задатак Зукорлића јесте да се „проблем Бошњака“ изнесе на општебалкански ниво, и да се он интернационализује

. Његов основни савезник у идеји изношења територијалних претензија на територије, на којима живе бошњаци – Рашка област – јесте сарајевски реис-ул-улема М.Церић. Ослонац Зукорлића на врховног поглавара Сарајева и његову идеолошку формулу „Бошњаци с ове и оне стране Дрине су једна целина, а Сарајево – њихов једини духовни центар“

[5]

неопходан је за интернационализацију „проблема Бошњака“.

Зукорлић као тактичка средства наводи, као прво, трансформацију делатности Националног савета у правцу заокрета од законом прописане активности у области образовања, језика и културе ка сфери афирмисања националних права. То ће омогућити да се институционализује систем, који формира национални идентитет Бошњака, пошто су „Бошњаци“ изгубили и последњу кап поверења у систем Србије и спасење својих права виде унутар свог сопственог система делатности“. По свој прилици, Национални савет за Зукорлића поседује само „ограничену оперативну вредност“. [6] Али и сфера културе не измиче његовој пажњи, иако у специфичном маниру. Овде се фиксира теза о „агресивној асимилацији Бошњака, пошто они немају образовање на сопственом језику“, и полагају наде у Босну и Херцеговину. При том Зукорлић жали што Босна и Херцеговина није национална држава, па према томе нема ни механизме за заштиту права Бошњака, који живе у Србији. [7]

Друго, он декларише неопходност да се избори за то да Бошњаци стекну статус конститутивног народа Србије. У практичном смислу, сем свега осталог, у државним органима треба да се значајно повећа специфична тежина Бошњака. Уочи избора у

Националне савете Зукорлић је изјавио, да „у Новом Пазару живи 85 процената Бошњака, али их у полицији ради свега 30 процената“. Слична ситуација је у систему правосуђа, пореске службе, царине и свим другим институцијама, у којима Бошњацима не припада одлучујућа улога“. Он је изнео претензије и према пасошима Србије, где се „наводи српско држављанство, а не држављанство Србије“, што је „за мене лично увреда“. [8]

Треће, он планира промену статуса региона Санџак тако да би он требало да стекне „културно-просветну аутономију“. [9] Зукорлић је у лето 2009. године иницирао потписивање Декларације о кршењу права Бошњака, која се садржала од 7 тачака, а у једној од њих је реч о стварању јединственог региона Санџак, који обједињава све општине са бошњачком већином. Зукорлић се ослањао на општеевропски процес регионализације и категорички захтевао да се у Србији створи једна административна јединица, која обухвата општине Нови Пазар, Тутин, Сјеницу, Нову Варош, Прибој и Пријеполје. С тим у вези је Зукорлићева струја и подржавала напоре београдских власти у регионализацији.

Индикативно је да су у резултату у првобитну варијанту Закона о регионалном развоју унете измене. Сада је по новом Закону у Србији уместо предвиђењних седам, створено пет статистичких региона. Непромењени су остали региони Војводина, Београд и Косово и Метохија. Источна и Јужна Србија (од Смедерева до Кладова у северном делу региона, до Прешева и Босилеграда на југу) обједињени су у један, а Шумадија и Западна Србија у други регион. У овај последњи укључен је простор од Богатића до Тутина и од Деспотовца до Бруса, па су тако заједно остали Нови Пазар, Сјеница, Тутин, Пријеполје, Прибој и Нова Варош (мада по првобитном нацрту закона Нови Пазар и Тутин требало је да се нађу у Централном региону, а остале четири општине – у Западном региону).

Две водеће санџачке странке – Санџачка демократска странка Р.Љајића и Странка демократске акције С.Угљанина дистанцирале су се од Декларације из 2009. године, оценивши исту као непотребну, јер уноси забуну и противуречност.

До заоштравања ситуације и сукоба између представника две исламске заједнице Србије дошло је у мају 2009. године, а у вези са посетом санџачким муслиманима шефа Исламске заједнице БиХ, М.Церића. Индикативно је да се његова посета временски подударила са посетом Балкану потпредседника САД Џ.Бајдена. У току своје посете Церић је изјавио: „Ако неко и може постати фактор стабилности у региону, нарочито у Санџаку, онда је то – Сарајево. Ми Бошњаци из БиХ желимо рећи Бошњацима Србије, да

смо ми са њима и за њих, да они нису одбачени, да смо ми један народ, који живи у две државе, ми – у Босни, они – у Србији“. Позиција Церића није се променила од тренутка реорганизације Исламске заједнице после распада СФРЈ, када је он тврдио, да су „Бошњаци у Србији саставни део Босне и Херцеговине у смислу етничке, националне и религиозне идентичности“. [\[10\]](#)

Тако је непомирљива доктрина М.Церића довела до религиозно-политичког раскола у Санџаку и до распламсавања дискусија у Србији о неопходности мешања државне власти у „мали рат“, који у последње време међусобно воде бошњачки религиозни и политички лидери.

У лето 2010. године дошло је до промене у односу снага: Зукорлић је постао трећи кључни лидер Санџака

У лето 2010. године дошло је до промене у односу снага на политичкој сцени санџачких муслимана, на којој су две деценије доминирали Сулејман Угљанин и Расим Љајић. После избора у Национални савет Бошњака, на којима је организација М.Зукорлића – Бошњачка културна заједница – добила већину мандата (17 од 35), победио је курс М.Зукорлића. И упоредо са Љајићем и Угљанином он је постао трећи кључни лидер Санџака.

На спољнополитичком плану како М.Зукорлић, тако и његов духовни учитељ М.Церић, појачано раде на устоличену Турске на Балкану, рачунајући да ће у везама на линији „Анкара - Београд“ Санџаку припадати посебно место. [\[11\]](#) Индикативно је да је у периоду од 1990. до 1995. године турски министар иностраних послова А.Давутоглу предавао на Међународном исламском универзитету у Куала-Лумпуру, који обједињује муслиманске професоре и студенте из целог света, међу којима се налазио и садашњи реис-ул-улема БиХ, М.Церић.

Када је о Турској реч, која упорно и доследно учвршћује свој утицај на Балкану, треба говорити о њеном директном мешању у унутрашње ствари Србије. О степену њеног утицаја сведочи ултимативни захтев за доношење резолуције о Сребреници; посредништво Турске у сређивању конфликта између министара владе Србије, сандџачких лидера Р.Љајића и С.Угљанина; учешће Анкаре у потписивању од стране Србије низа декларација, поред осталог и Истамбулске, према којој Србија гарантује суверенитет и територијалну целовитост БиХ и подржава њено чланство у НАТО; редовни билатерални сусрети државних руководиоца Србије и Турске.

Овај последњи правац завређује да се посебно нагласи посета Турској Р.Љајића, министра за рад и социјалну политику Србије, до кога је дошло почетком јануара 2010. године. Српски министар рада водио је преговоре са турским министром иностраних послова А.Давутоглуом о изградњи два аутопута – од Новог Пазара до Сјенице и од Новог Пазара до Тутина. При том би 85 процената цене коштања пројекта финансирала турска Ексим-банка; рестаурацијом и реконструкцијом Новог Пазара и развојем индустријске зоне у Тутину бавила би се турска агенција „Тика“, а турским средствима требало би да се у Београду изгради Исламски центар, који ће се бавити „више културним, него религиозним питањима“. Такође је са Турском планирана реконструкција војног аеродрома у Лађевцима у цивилни аеродром, а цена пројекта износи 13 милиона евра. Део средстава би био издвојен из буџета Турске и Србије. [\[12\]](#)

Дакле,

паралелно са повећавањем турске моћи на Балкану, напори званичног Београда и одређених политичких снага Санџака, усмерени су у правцу претварања тог региона у потпорну базу Турске у Европи.

На пример, председник Бошњачког националног већа М.Дудић, које Београд сматра нелегитимним, уочи посете Србији премијера Турске Р.Ердогана јула 2010. године обратио му се отвореним писмом. Дудић је изразио уверење, да је за Бошњаке на Балкану, пре свега оне који живе у Санџаку, нарочито значајно присуство Турске у том региону. Наглашавајући значај турског трага остављеног на Балкану, Дудић је тврдио да су Бошњаци преживели једанаест геноцида и да су једини народ на Балкану и у Европи, који нема своју националну државу. Бошњаци се, по његовим речима, суочавају са „грубим кршењем личних и колективних права“, са „дискриминацијом по религиозном и националном обележју“. Он је оптужио власти Србије да спроводе унутрашњу политику, „која се развија по геноцидним плановима у односу на Мошњаке и муслимане“, да се „београдски режим“ из све снаге труди да разбије бошњачке и муслиманске институције“ и да у целини испољава „правно и политичко насиље“. А даље је он упозорио на последице – на дестабилизацију ситуације у Санџаку, која, тобоже, Бошњацима не оставља никакву могућност, осим стварања паралелних националних института на путу ка потпуној политичкој и административној аутономији и слободи. И на крају је Турској

понуђено да постане „кључни фактор у нормализацији односа између Србије и муслиманског света“. [\[13\]](#)

За време посете премијера Турске Тајипа Ердогана Србији 12. јула 2010. године он је присуствовао отварању муслиманског Културног центра у Новом Пазару и потписао неколико билатералних споразума у области заједничке изградње.

Упоредо с тиме, Зукорлић и Церих крећу се на колосеку политике САД на Балкану. Управо је на иницијативу САД Србија успоставила „добре односе“ са Турском. А Турској су, опет, зацртани задаци да координира односе Србије и Босне и Херцеговине и да буде „гарант стабилности у Санџаку“. [\[14\]](#) На иницијативу амбасаде САД, заједно са низом других западних амбасада и у савезу са Зукорлићем, формирана је лобистичка група „Пријатељи Санџака“. Мада мешање спољних сила у послове Санџака не треба да чуди – Међународна кризна група је још у извештају од 8. априла 2005. године указивала, да „проблем Санџака захтева интернационално разрешење“.

[\[15\]](#)

У нову спиралу заоштравање односа са Србијом ушло се у јулу 2010. године, а за повод је послужила одлука Београда да за формирање Националног већа бошњака није довољна проста већина (као другим националним мањинама у Србији), већ, сагласно новој препоруци која је на снази, присуство 2/3 чланова (члан 3). У одговор је у српској скупштини формиран Форум бошњачких посланика, а потом и Бошњачка национални сабор. Уз учешће представника практично свих организација и институција Бошњака, сабор је 14. јула 2010. године усвојио Декларацију, у којој је „у складу са принципима и стандардима европске регионализације у процесу децентрализације и регионализације Србије“ **захтевао да се призна, да су Бошњаци државотворни народ Србије и да се започну преговори са Београдом о решењу конституционог статуса Санџака**. У циљу утврђивања измена статуса Санџака сабор је прокламовао, да ће формирати Комитет за успостављање Народног већа Санџака (које је постојало у периоду од 1943. до 1945. године – Прим. Ф.А). Осим тога, сабор је позвао све Бошњаке – у отаџбини и у дијаспори – да издвоје један проценат из личних прихода за финансирање пројеката од националног значаја.

[\[16\]](#)

Председник Србије Борис Тадић обрео се у сложеној ситуацији: с једне стране, његов спољнополитички курс има очигледне назнаке зближавања са Турском, он отворено говори о жељи да се „скине етикета вековног непријатеља ислама и муслимана“. Са друге стране, очигледни су дестабилизација и радикализација атмосфере у Санџаку, са

очигледном прикопчаношћу „бошњачког питања“ за Турску. И у време док Тадић у „секуларизму и демократији“ види једино средство за заштиту од радикалног муслиманског фундаментализма, Зукорлић започиње „другу етапу“ борбе, чији је циљ у етничкој консолидацији „бошњачке нације“, аутономија Санџака и стицање посебног статуса бошњачке националне мањине у Србији.

Ништа није мање заоштрен проблем за српске власти у Санџаку и опасност од појачавања терористичке опасности од стране вахабита. Вахабитски покрет у Балканском региону постоји као једна целина на територији БиХ, Санџака, Македоније и КиМ. [17] У пролеће 2010. године шеф израелске дипломатије А.Либерман је изјавио, да ће Ал-Каида и друге исламске екстремистичке групе покушати створити своје базе на Балкану. Затим је уследила информација од стране арапских медија о пребацивању радикалних исламских група из БиХ у Санџак. А.Зилкић је истакао, да је то последица како разлика у исламској зајдници, тако и делатности низа невладиних организација. Ради се о „преселењу“ вахабита у Санџак – оних који не признају законе државе, већ једино шаријатско право.

Посланик из Бошњачко-демократске странке Санџака у Скупштини Србије Есад Џуџевић истиче, да је радикализација ситуације у Санџаку искључиво везана за деловање М.Зукорлића, „у чијем су се окружењу појавили неки брадати момци“. По његовом мишљењу, Зукорлић својом неспособношћу за дијалогом онемогућава хармонични развој Санџака, он манипулише осећањима верника и користи тешку економску ситуацију (Санџак је најзаосталији у економском погледу регион Србије, Нови Пазар је центар организованог криминала и има висок степен незапослености, нарочито међу омладином) и чињеницу да се у Југославији центар исламске заједнице налазио у Сарајеву.

Реис-ул-улема А.Зилкић такође истиче, да „нас закон о црквама и религиозним заједницама доводи у апсолутно једнако стање са осталим религиозним заједницама. У оквирима Исламске заједнице постоји Факултет за проучавање ислама, три медресе, низ дечјих вртића, држава финансира медресе у Новом Пазару и медресе у Београду... плаћа стипендије двадесеторици студената Исламске заједнице“. Он је такође приметио, да се повољно тло за деловање вахабита у Санџаку појавило у вези са неодређеношћу става државе, која се није одредила која је исламска заједница у Санџаку легитимна. [18]

Лидери вахабитског покрета, који се проширио на Балкану, па и у Босни и Херцеговини, контролишу делатност својих следбеника у немачкојезичком простору (за њих је центар

у Аустрији). Сарајево је постало центар у који се сливају дознаке за финансирање вахабита. Контакти лидера вахабита Аустрије и БиХ су веома тесни, а при том стране уживају финансијску подршку Саудијске Арабије. Ова последња је финансирала исламистичке групе у БиХ још у периоду рата 1992-1995. године, и већ тада је био отштимован канал за притицање новчаних средстава из Беча преко данас већ непостојеће „Third World Relief Agency” (TWRA). Тада је у БиХ ратовало око 1000 бојовника из арапских земаља, а после рата већина њих је напустила земљу, али је део остао, склопивши брак са овдашњим муслиманкама, и помоћу средстава из Саудијске Арабије, наставио „мисионарску активност“. У резултату се током последњих година у срединама босанских муслимана бележи конфронтација између присталица традиционалног ислама и радикалних екстремистичких група. Борба се, међутим, не развија у корист ових последњих, па је с тим у вези и пребацивање центра њихове делатности у Санџак. [\[19\]](#)

Позиција централне власти изазива оштро незадовољство од стране српског становништва Санџака, које је забринуто, пре свега, због тога што су органи општинске и градске управе углавном концентрисани у рукама бошњака-муслимана. Долази до промене локалних назива у оним местима, у којима живе Срби: село Алуловићи је преименовано у Халуловићи, Постојење – у Постојење, Дојевићи – у Доховићи, а село Црквине у општини Тутин, које је сачувало назив чак у периоду турске окупације, данас називају Кадилук. [\[20\]](#) Одвија се процес куповине земљишта, у шта паре улажу муслимански кругови. Сем тога, бележе се случајеви напада на српско становништво, отпуштање с посла Срба и запошљавање муслиманских кадрова. У резултату Срби из општина Прибој, Пријеполје и Нова Варош одбијају да своје регионе признају у саставу „региона Санџак“, претећи референдумом и блокадом путева.

Заоштравање ситуације догодило се и у августу 2010. године. Према Декларацији Бошњачког сабора, како се наводило, предвиђено је успостављање Народног већа Санџака (НВС). Програм НВС укључује уједињење у целину српских и црногорских „општина историјског региона Санџак“ и проглашење аутономије Санџака. Председник комитета за успостављање Народног већа Санџака Џ.Суљевић покренуо је „новопазарску иницијативу“. Он је најавио „рестаурацију аутономије Санџака“ - „враћање Санџаку такозване партизанске аутономије, која му је дата у годинама Другог светског рата – у периоду од 1943. до 1945. године (11). У време док актуелне власти у Србији немају намере да стављају на дневни ред питања о статусу Санџака, о статусу бошњачког народа, ми смо дужни да узмемо судбину у своје руке, изјавио је Суљевић. Санџак, по његовим речима, представља као такав једну целину у културном, географском, комуникацијском, етнолошком, економском и сваком другом аспекту, то није ни српска, ни црногорска колонија, Санџак припада његовим грађанима. [\[21\]](#)

Посебну пажњу потребно је обратити на назив Већа: није реч о организацији бошњачког народа, него о Народном већу Санџака, то јест, органа који претендује на изражавање воље свих грађана, који живе на тој територији. НВС се намењује функција општенародног представника са више него озбиљним и далекосежним задацима. У својој делатности оно би, према тврђењу Суљевића, полазило и поштовало резултате референдума из 1991. године – његово спровођење организовала је Странка демократске акције Сулејмана Угљанина, на коме се преко 90 процената гласалих одредило за потпуну аутономију Санџака.

Захтеви за аутономијом Санџака прилагођавају се европским стандардима и реалностима. У циљу поспешивања евроинтеграције елаборисана је европска формула аутономије Санџака – „у Уједињеној Европи Санџак, чији се један део налази у Србији, а други у Црној Гори, имаће статус сличан Јужном Тиролу, подељеном између Италије и Аустрије“. [\[22\]](#)

Присталице Зукорлића намеравају да се обрате европском суду у Стразбуру у вези са кршењем религиозних права. У том су циљу, по изјави портпарола Исламске заједнице у Србији С.Тандира, ангажоване лобистичке групе САД и Европе.

Осим тога, јавно је изнета намера присаједињења „бившег Санџака Босни и Херцеговини под одређеним условима“. А под „одређеним условима“ подразумева се раскол Босне и Херцеговине, то јест, у случају проглашења независности Републике Српске од БиХ, Србији директно прети отцепљење Санџака. И истовремено је крајем лета 2010. године у Санџаку уследило низ инцидената, поред осталог – спаљивање српске заставе.

Регионални национално-политички конфликт практично се развија уз помоћ државне власти, њеном директном одустајању од покушаја сређивања питања. На пример, А.Зилкић се током три године стално обраћао властима са захтевом да се ликвидира „двовлашће“ у Санџаку и укине нелегитимна Исламска заједница у Србији. „Три године, - каже Зилкић, - ми упозоравамо јавност Србије на то, да деловање и речи Зукорлића противурече вери, религиозним нормама и нормативним актима Исламске заједнице. То је политика са опасном реториком, која нас враћа у 90-те године, када су гореле куће и убијани људи! Зукорлић је, по речима Зилкића, узурпирао право да представља интересе пола милиона људи“. [\[23\]](#) Захтеви о аутономији противурече Уставу Србије. Власт игнорише чињенице. На пример, шеф Службе безбедности армије М.Стојановић наводи такве чињенице, као што су подршка и финансирање Зукорлићевог покрета од стране Судијске Арабије и стварање његове приватне армије и службе личног обезбеђења, која је супериорнија од председничког. [

24]

Водећи српски аналитичар Ђ.Вукадиновић истиче, да је грешка власти у односу према Зукорлићу начињена још 2002. године, када је он, „мимо важећих правила и процедура постао шеф универзитета, који је послужио за даљу радикализацију, а Зукорлић је лично добио признање не само као доминирајући духовни, него и световни, чак културни лидер у Санџаку“. [\[25\]](#)

Сам Зукорлић упозорава на поједностављено тумачење догађаја у Санџаку по формули „постоји тамо један муфтија са неколицином фундаменталиста, кога треба ограничити и смирити, а иначе је све у реду“. Он изјављује да „званични Београд треба да буде начисто с тиме, да је **Санџак темељни камен, камен спотицана Србије**“. [\[26\]](#)

Дакле, до друге половине 2010. године у Србији се оформио радикални религиозно-политички покрет, који је поставио задатак да дезинтегрише, а у коначном резултату, промени постојеће стање у региону Рашка област (Санџак). Треба имати на уму и искуство етно-конфесионалног рата на територији Босне и Херцеговине, у току кога су се управо „Санџаклије“ показале као нејнепомирљивији екстремисти.

Мобилизација исламског фундаментализма и радикализација ислама у Србији – крајње су опасне појаве не само за саму Србију, него и за читаву Европу.

[\[1\]](#) Санџак (Новопазарски санџак, Рашка област) је историјска област на граници Србије и Црне Горе. Овде је – у региону са историјским српским називом Рашка – средином X века настала прва Српска држава, која је средином XII века заузимала лидерску позицију на Балкану за време владавине Стефана Немањића. У време Османлијске империје, у чији је састав Српска држава ушла крајем XIV века, Новопазарски санџак био је један од седам административних региона (на турском - Санџак). По одлуци Берлинског конгреса 1878. године тај регион је предат под контролу Аустро-Угарске, а у периоду од 1908. до 1913. године поново се налази у саставу Османлијске империје. По окончању Балканских ратова 1912-1913. године Новопазарски санџак је ослобођен од турске власти и подељен између Србије и Црне Горе. У Санџак улази шест српских општина (Нови Пазар, Тутин, Сјеница, Нова Варош, Прибој, и Пријепоље), и шест црногорских (Пљевља, Бијело Поље, Беране, Андријевица, Плав и Рожаје). Бошњаци

(муслимани Босне и Херцеговине, који су за време Тита добили национални идентитет и касније преименовани у Бошњаке) чине већину у три источне општине Санџака Србије (Нови Пазар, Тутин и Сјеница) и у две источне општине Санџака Црне Горе (Плав и Рожаје). Данас је Санџак преименован и у званичним документима Србије води се под својим историјским именом – Рашка област.

[2] Ђорђевић М. Национални савети – проблем уместо решења, <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/nacionalni-saveti-problem-umesto-resenja.html> 16. август 2010.

[3] <http://www.srpska.ru/article.php?nid=6346>

[4] http://www.islamskazajednica.org/index.php?option=com_ezine&task=read&page=2&category=11&article=4069

[5] <http://www.politika.rs/rubrike/Politika/Srbija-razgovara-Da-li-se-krshe-prava-muslimana.sr.html>

[6] <http://www.nspm.rs/prenosimo/srbiju-ne-osecam-kao-svoj-dom.html>

[7] ИСТО

[8] ИСТО

[9] http://www.islamskazajednica.org/index.php?option=com_ezine&task=read&page=2&category=11&article=4099

[10] <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Ceric-ne-iskljuchuje-incidenate.sr.html>

[11] http://www.islamskazajednica.org/index.php?option=com_ezine&task=read&page=2&category=11&article=4069

[12] <http://www.nspm.rs/hronika/rasim-ljajic-turska-spremna-da-ulaze-u-srbiju.html>

[13] http://www.islamskazajednica.org/index.php?option=com_ezine&task=read&page=2&category=12&article=4163

[14] <http://www.nspm.rs/hronika/blic-savet-bezbednosti-un-sledece-iskusenje-za-srbiju.html>

[15] Can Karpat Sandzak - Last Chance of the Serbian Statehood. 30.05.2006 // <http://www.axisglobe.com/article.asp?article=888>

[16] http://www.islamskazajednica.org/index.php?option=com_ezine&task=read&page=2&category=12&article=4169

[17] <http://www.nspm.rs/hronika/adem-zilkic-uzrok-vehabizma-nejedinstvo-u-islamskoj-zajednici-i-neke-nvo.html>

[18] <http://www.nspm.rs/hronika/adem-zilkic-uzrok-vehabizma-nejedinstvo-u-islamskoj-zajednici-i-neke-nvo.html>

[19] <http://www.nspm.rs/hronika/becki-prese-vehabije-se-sele-u-sandzak.html>

[20] <http://www.nspm.rs/komentar-dana/iseljavanje-srba-iz-raske-oblasti.html>

[21] По узору на Антифашистичко веће народног ослобођења Санџака.

[22] <http://www.nspm.rs/hronika/cilj-obnavljanja-narodnog-veca-sandzaka-je-proglasenje-autonomije.html>

[23] <http://www.nspm.rs/hronika/muftija-muamer-zukorlic-gorece-srbija.html>

[24] <http://www.nspm.rs/hronika/muftija-muamer-zukorlic-gorece-srbija.html>

[25] <http://www.nspm.rs/hronika/djordje-vukadinovic-muamer-zukorlic-je-strela-koja-je-odapeta.html>

[26] <http://www.nspm.rs/prenosimo/srbiju-ne-osecam-kao-svoj-dom.html>